

ІСТОРІЯ НАУКИ. ПЕРСОНАЛІЇ

УДК 57(092) Пида

doi: 10.25128/2078-2357.19.2.17

¹В. П. ПАТИКА, ²І. П. ГРИГОРЮК, ³М. М. БАРНА, ³Н. М. ДРОБИК,
³О. Б. КОНОНЧУК

¹Інститут мікробіології і вірусології імені Д. К. Заболотного НАН України
вул. Академіка Заболотного, 154, Київ, 03143

²Національний університет біоресурсів і природокористування України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041

³Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027
e-mail: kononchuk@chem-bio.com.ua

**З ВІДДАНІСТЮ СВОЇЙ СПРАВІ, З ЛЮБОВ'Ю ДО ЛЮДЕЙ
ТА З ІСКРОЮ ДОБРА У СЕРЦІ**

**(до 60-річчя від дня народження академіка АНВШ, професора
СВІТЛАНИ ВАСИЛІВНИ ПИДИ)**

Доля Світлани Василівни Пиди – це доля тисячі українців, які шукають свій життєвий шлях, та небагатьом вдається не лише знайти його, а й зберегти відданість обраній справі. Повною мірою ця думка стосується непересічної і талановитої особистості, педагога, науковця і організатора – Світлани Василівни Пиди.

Народилася Пиди (дівоче прізвище Фаріон) С. В. у мальовничому селі Ішків, що над річкою Стрипою Козівського району Тернопільської області у сім'ї вчителів. Батько – Фаріон Василь Іванович, за фахом вчитель історії. Мати – Фаріон (дівоче прізвище Лобода) Євдокія Євгенівна, за фахом – український філолог.

З вересня 1967 р. до липня 1974 р. Світлана Василівна навчалася в Ішківській восьмирічній школі. Як і у багатьох сільських дітей, крім навчання у школі, були сільські «навчальні практики» – ліс, річка, вигін, пасовище. Змалку допомагала батькам і в городі, і в хаті. Вчилася добре, із зацікавленістю. У зв'язку з переїздом батьків до околиці Тернополя – села Великі Гаї, з вересня 1974 р. до липня 1976 р. продовжила навчання у Тернопільській загальноосвітній середній школі №8, де одержала атестат про середню освіту.

Після закінчення середньої школи працювала пакувальницею та учнем ливарника цеху переробки пластмас до серпня 1977 р.

У ті часи більшість сільських дітей, мріючи про майбутнє, часто-густо за орієнтир брали сільську інтелігенцію – вчителів, до яких належали батьки Світлани Василівни. Маючи природну допитливість та велике бажання вчитися і здобувати вищу освіту, Світлана Василівна Пиди у серпні 1977 р. вступила до Тернопільського державного педагогічного інституту ім. Я. Галана на природничий факультет, продовжуючи учительську династію своїх батьків. Під час навчання її захопили незвідані царини науки, натхненно черпала знання в професорів О. Ф. Явоненка, К. М. Векірчика, І. В. Шуста, доцентів М. М. Барни, І. М. Бутницького, В. О. Шиманської, Л. Г. Кузьмовича, К. І. Орчук, В. С. Талпоша, С. Й. Грушка, В. О. Яковлева, Б. В. Яковенка, Т. С. Куратової та інших, була активним членом наукового гуртка. Світлана Василівна згадує, що за кращу наукову доповідь на студентській науковій конференції була відзначена квитком на дискотеку, який зберігає і донині в сімейному архіві.

Дипломну роботу з біохімії тварин С. В. Пиди виконувала під керівництвом доктора біологічних наук, професора, ректора інституту Явоненка Олександра Федотовича. У зв'язку з переведенням проф. Явоненка О. Ф. в 1982 р. у м. Чернігів на посаду ректора Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка, другим керівником дипломної роботи була призначена асистент кафедри Романишин Людмила Михайлівна, нині доктор педагогічних наук, професор, відомий в Україні вчений-педагог.

Після закінчення у червні 1982 р. інституту рішенням Державної екзаменаційної комісії С. В. Пиди було присвоєно кваліфікацію учителя хімії і біології та видано диплом з відзнакою.

З липня 1982 р. трудова діяльність Світлани Василівни пов'язана з кафедрою ботаніки, а пізніше ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, де вона пройшла шлях від лаборанта до професора і завідувачки кафедри.

Свої перші наукові дослідження Світлана Василівна розпочала з вивчення особливостей азотного живлення бобових культур – складової частини росту, розвитку і фотосинтетичної продуктивності рослин, як лаборант кафедри ботаніки, який обслуговував дисципліни «Фізіологія рослин» і «Мікробіологія з основами вірусології», під керівництвом та у тісній співпраці з доктором біологічних наук, професором, завідувачем відділу симбіотичної азотфіксації Інституту фізіології рослин і генетики НАН України Юхимом Полікарповичем Старченковим, кандидатами біологічних наук, професором Кузьмою Миколайовичем Векірчиком та доцентом Іваном Миколайовичем Бутницьким.

Зацікавленість Світлани Василівни науковими дослідженнями приводить її до розуміння необхідності набуття глибшої теоретичної фахової підготовки. У 1989 р. С. В. Пиди вступає до аспірантури при Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України (м. Київ) без відриву від виробництва до відомого вченого-фізіолога рослин і мікробіолога, доктора біологічних наук, професора, завідувача відділу алелопатії, учня академіка АН УРСР України Андрія Михайловича Гродзинського, який вважається засновником науки алелопатії в Україні,

Ераста Анатолійовича Головка. Наукові дослідження в цей період стосувалися фізіології та біохімії азотного живлення, симбіотичної азотфіксації, алелопатичної активності видів роду Люпин. Плідне навчання і наукові дослідження в ботанічному саду завершилися у 1993 р.

Світлана Василівна згадує, що протягом навчання в аспірантурі вона пройшла наукову школу і школу життя, слухала наукові доповіді провідних вчених – академіків НАН України Д. М. Гродзинського і Т. М. Черевченко, член-кореспондента НАН України А. П. Травлєєва, а також познайомилася з відомими вченими-алелопатами України та світу, зокрема професором С. Нарвалом з Індії.

З вересня 1990 р. старшого лаборанта кафедри ботаніки Тернопільського педінституту, аспірантку заочної форми навчання Пиду С. В. переводять на посаду асистента зазначеної кафедри.

Під час навчання на другому курсі аспірантури Світлана Василівна доповідала результати своїх наукових пошуків на конференції, присвяченій Дню алелопатії на секції, керівником якої був талановитий учений, директор Південного філіалу Інституту сільськогосподарської мікробіології (АР Крим) кандидат біологічних наук Володимир Пилипович Патику, нині доктор біологічних наук, професор, академік НААН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, завідувач відділу фітопатогенних бактерій Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України. Знайомство на конференції переросло у тісну наукову співпрацю, яка триває і до сьогоднішнього дня та суттєво вплинула на процес становлення її як науковця; Світлана Василівна вважає проф. Патику В. П. одним із своїх учителів. Ще з одним талановитим ученим, якого також Світлана Василівна зараховує до когорти своїх учителів, з яким познайомилася в Інституті фізіології рослин і генетики НАН України, тоді кандидатом біологічних наук, завідувачем лабораторії відділу фізіології водного режиму рослин Інституту фізіології рослин і генетики НАН України, нині доктором біологічних наук, професором, член-кореспондентом НАН України, лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки, професором кафедри фізіології, біохімії рослин та біоенергетики Національного університету біоресурсів і природокористування України Іваном Панасовичем Григорюком, наукова співпраця з яким продовжується і донині. Результатом цієї співпраці є монографія, патент на корисну модель, наукові статті у провідних фахових виданнях України, матеріали з'їздів та наукових конференцій тощо.

Великою трагедією у житті Світлани Василівни була передчасна смерть батька в день попереднього захисту кандидатської дисертації – 20 грудня 1993 р.

26 травня 1994 р. підсумком наукових досліджень С. В. Пиди став успішний захист кандидатської дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.12 – фізіологія рослин у спеціалізованій вченій раді Інституту фізіології рослин і генетики НАН України на тему: «Алелопатичні і симбіотичні особливості люпину при різних рівнях азотного живлення». Варто зазначити, що опонентами кандидатської дисертації були відомі вчені в галузі фізіології рослин і мікробіології доктори біологічних наук, професори Нічик Майя Михайлівна та Антипчук Адель Федорівна, з останньою Світлана Василівна підтримувала тісну наукову співпрацю практично до кінця її життя.

Після захисту кандидатської дисертації в січні 1995 р. Світлану Василівну переводять на посаду старшого викладача, а з 21 жовтня 1996 р. – доцента кафедри ботаніки. 25 грудня 1997 р. Пиді С. В. було присвоєно вчене звання доцента кафедри ботаніки.

Сфера наукових інтересів Пиди С. В. охоплює широке коло проблем фізіології, біохімії та екології рослин, мікробіології, сільського господарства. Підсумком 13-річних наукових досліджень став рукопис дисертації на тему: «Фізіологія симбіозу систем *Bradyrhizobium sp.* (*Lupinus*) – *Lupinus L.* : алелопатичний аналіз» за спеціальністю 03.00.12 – фізіологія рослин на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук, яку 14 червня 2007 р. було успішно захищено у спеціалізованій вченій раді Уманського державного аграрного університету (нині Уманський національний університет садівництва).

За вагомі досягнення в науковій і педагогічній ниві рішенням вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Пиду С. В. з 1 квітня 2008 р. було переведено на посаду професора кафедри ботаніки. 20 січня

2011 р. рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки Пиди С. В. присвоєно вчене звання професора кафедри ботаніки. З 26 листопада 2014 р. проф. Пиди С. В. очолює кафедру ботаніки та зоології, яка була утворена 01.09.2013 р. шляхом об'єднання кафедр ботаніки та зоології.

Професором С. В. Пидою уперше отримано низку нових наукових результатів щодо формування та функціонування симбіотичних систем «бульбочкові бактерії – бобова рослина» з позиції алелопатії. Комплексні дослідження фізіологічних і алелопатичних властивостей макропартнерів дозволили теоретично узагальнити й по новому вирішити наукову проблему, що виявляється в посиленні активності процесу симбіотичної фіксації атмосферного азоту за рахунок селекціонованих штамів бульбочкових бактерій та їх природних рас у зернобобових культур, зокрема люпину білого і жовтого. Встановлено, що формування і функціонування симбіотичних систем *Bradyrhizobium sp.* (*Lupinus*) – *Lupinus* L. залежить від комплексу біотичних, абіотичних та алелопатичних чинників. Світлана Василівна вперше дослідила симбіотичні властивості бульбочкових бактерій штамів 1а, 2а, 3а, 4а, 5а, Саф.1, Саф.2, Саф.3 у ґрунтово-кліматичних умовах Західного Лісостепу України. Виявила, що їх використання індукує підвищення активності фіксації молекулярного азоту люпиново-ризобіальними системами, посилює накопичення хлорофілів і каротиноїдів у листках, збільшення насінневої продуктивності люпину та вміст сирого протеїну в зерні.

Професором Пидою С. В. уперше доведено залежність алелопатичної активності вегетативних, генеративних органів і післяжнивних решток люпину та рівня акумуляції флавоноїдів у листках від видових і сортових особливостей рослин та активності штамів бульбочкових бактерій, що використовували для інокуляції. Було розроблено і запатентовано спосіб оцінки ефективності бобово-ризобіального симбіозу сортів люпину білого з *Bradyrhizobium sp.* (*Lupinus*), який знайшов практичне використання. Застосування сучасних методів дослідження дозволило вперше ідентифікувати з листків люпину аглікон кверцетин (сорт Промінь, алкалоїдна форма) та кверцетин-3-рутинозид (сорт Мотив 369 і Обрій), оцінити алелопатичну активність екзометаболітів коренів проростків люпину і показати її вплив на функціонування симбіотичних систем у фазі листкової розетки, встановити залежність ростових процесів і функціонування симбіотичного апарату в інокульованого різними штамми бульбочкових бактерій люпину жовтого від ураження *Colletotrichum gloeosporioides*.

На основі багаторічних досліджень професор С. В. Пиди довела, що мікробіологічні і біохімічні властивості ґрунту ризосфери сортів двох видів роду *Lupinus* L. залежать від видільної активності коренів рослин та алелопатичної активності ексудатів. Було поглиблено уявлення про алелопатичну взаємодію люпину з іншими представниками родини Бобові (*Fabaceae*), а також Злакові (*Poaceae*) та Айстрові (*Asteraceae*), а також обґрунтовано доцільність використання люпину як попередника у сівозміні.

Вагомим науковим здобутком ученої є обґрунтування перспектив і створення, на основі алелопатично активних сполук пожнивних решток люпину, фіторегуляторів з гербіцидоподібною дією для контролю чисельності сеgetальних видів рослин. На підставі дослідження фізіологічних особливостей формування і функціонування симбіотичних систем, утворених сортами люпину білого та люпину жовтого і штамми *Bradyrhizobium sp.* (*Lupinus*), встановлено шляхи підвищення азотфіксувальної активності кореневих бульбочок, накопичення хлорофілів і каротиноїдів у листках та насінневої продуктивності рослин. Експериментальним шляхом підібрано комплементарні пари симбіонтів «сорт люпину – штам *Bradyrhizobium sp.* (*Lupinus*)»: Олешка – 1а, 5а, Синій парус – 367а, Піщовий – 3а, 5а, алкалоїдна форма – 5а (білий), Мотив 369 – штамми 4а, Промінь – 2а, 1а, Обрій – 1а, Борсельфа – 4а, Бурштин – 1а, 3а (жовтий) і рекомендовано їх для використання у сільськогосподарське виробництво.

Пріоритетне місце в науковій діяльності вченої займають дослідження, пов'язані з розробкою високоефективних технологій вирощування бобових культур. Професор С. В. Пиди удосконалила елементи технології вирощування люпину білого і люпину жовтого та впровадила їх у виробництво в умовах Західного Лісостепу України. Запропонувала

використовувати високоефективні штами *Bradyrhizobium sp.* (*Lupinus*) 1a та 5a у виробництві біопрепарату для інокуляції насіння люпину. Результати досліджень алелопатичного впливу люпину жовтого на жито посівне, пшеницю м'яку, ячмінь звичайний, кукурудзу звичайну, сою культуру і люпин білий рекомендовано враховувати під час складання сівозмін.

За період наукової діяльності Світланою Василівною Пидою опубліковано 342 праці, у тому числі 4 монографії, 7 патентів на корисну модель, понад 100 статей у фахових виданнях, 13 навчальних посібників, 2 з яких із грифом МОН України, 7 методичних рекомендацій, 1 бібліографічний покажчик, 2 електронні версії курсів тощо.

С. В. Пиди є відомим вченим-біологом з багаторічним науковим досвідом та значними організаторськими здібностями. Сьогодні вона на громадських засадах здійснює керівництво лабораторією «Фізіології рослин та мікробіології», була виконавцем тем «Онтогенез рослин, рослинні угруповання в природному і трансформованому середовищі: цитоембріологічні, фізіолого-біохімічні, екологічні та історичні аспекти» (№ держреєстрації – 0105U000752), «Фіторізноманіття: морфолого-систематичні, цитоембріологічні, фізіолого-біохімічні, екологічні та історичні аспекти» (№ держреєстрації – 0111U004876), керує виконанням комплексної наукової теми «Рослинні угруповання Західного Поділля: морфолого-систематичні, дендрологічні, цитоембріологічні, фізіолого-біохімічні, генетичні, фітопатологічні, екологічні та історичні аспекти» (№ держреєстрації – 0116U002131).

Нині Світлана Василівна досліджує проблеми пов'язані із розкриттям механізмів і розробкою наукових основ підвищення активності фізіолого-біохімічних процесів та продуктивності бобових культур на прикладі люпину білого, люпину жовтого, сої культурної, квасолі звичайної, бобів кормових, нуту звичайного та сочевиці харчової шляхом монообробки насіння мікробними препаратами на основі активних штамів бульбочкових бактерій та регуляторів росту рослин Емістим С, Елін, Агростимулін, з біозахисним ефектом Регоплант і Стимпо й їх сумісного застосування; дослідженням біологічної фіксації молекулярного азоту бобовими культурами; вивченням біохімічного складу та алелопатичної активності видів роду Піретрум; хімічної взаємодії між рослинами в природних і штучних фітоценозах та ґрунтовими мікроорганізмами, біологізації землеробства; встановленням морфогенезу і формування урожайності та якісних показників помідора їстівного, біохімічного складу та продуктивності пшениці м'якої за використання органо-мінеральних добрив «SMART» композит Марцінішин® під час вирощування помідора їстівного та пшениці м'якої; дослідженням змішаних збудників хвороб насіння *Hordeum L.*, прогнозування та обмеження їх розвитку в умовах Лісостепу України. Кредом її досліджень є вислів В. Л. Гінзбурга «Ми маємо лише один екземпляр Всесвіту і не маємо права ним експериментувати». Кредом її життя є слова народної мудрості «З-поміж усіх людських чеснот найголовніше – бути людиною», філософією індивідуального успіху вважає вислів О. Довженка, який обрала колись темою творчої роботи на вступному іспиті до вищого учбового закладу, «Прекрасна людина в бою за Батьківщину, прекрасна вона в смерті за неї, але найпрекрасніша в труді...».

Професор Пиди С. В. підготувала двох кандидатів наук за спеціальністю 03.00.12 – фізіологія рослин – Тригубу О. В. і Гурську О. В., на високому науковому та методичному рівнях читає лекції, проводить лабораторно-практичні заняття і заняття з навчальної практики для бакалаврів біології та хімії з «Фізіології рослин», «Мікробіології з основами вірусології», для магістрів – «Методів наукових досліджень», «Живлення і продуктивності рослин», «Механізмів продуктивності рослин», успішно здійснює керівництво курсовими, магістерськими роботами студентів, науковою роботою трьох аспірантів.

Світлана Василівна самостійно та у співпраці розробила навчальні програми з курсів «Основи сільського господарства», «Методика польових досліджень», «Екологія сільського господарства», «Фізіологія рослин», «Мікробіологія з основами вірусології», «Живлення і продуктивність рослин» та електронні версії курсів «Фізіологія рослин» і «Мікробіологія з основами вірусології», тестові завдання для контролю знань студентів, впровадила в навчальний процес на цих курсах кредитно-трансферну систему оцінювання якості знань.

Професор Пиди С. В. не обмежується навчальною роботою тільки в університеті, адже читала лекції з фізіології рослин та мікробіології в Тернопільському обласному комунальному

інституті післядипломної педагогічної освіти та на семінарах вчителів біології м. Тернополя й області.

Пида С. В. – член спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів в Уманському національному університеті садівництва та Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Світлана Василівна була членом журі на XXX Всеукраїнській учнівській олімпіаді з біології з екологією (23–28 березня 2009 р.), а також входила до журі II етапу Всеукраїнського зльоту трудових аграрних об'єднань (11–13 вересня 2018 р.), була головою журі обласних конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України (2004–2018 рр.), міської олімпіади з біології (2011 р.), неодноразово головою державної екзаменаційної комісії у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка та Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка (м. Кременець, Тернопільська область).

З 2012 р. Світлана Василівна Пида очолює Тернопільське відділення Українського товариства фізіологів рослин, а також осередок, а з 2017 р. – відділення Товариства мікробіологів України ім. С. М. Виноградського, є членом Тернопільського відділення товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, Тернопільського відділення Українського ботанічного товариства, вченої ради та науково-методичної ради хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Упродовж багатьох років була проформом кафедри ботаніки.

Професор С. В. Пида є одним із організаторів Міжнародних і Всеукраїнських конференцій з актуальних проблем біологічної та педагогічної наук. Зокрема, Міжнародної наукової конференції «Онтогенез рослин, біологічна фіксація молекулярного азоту та азотний метаболізм» (2001 р.), «Онтогенез рослин у природному та трансформованому середовищі. Фізіолого-біохімічні та екологічні аспекти» (2017 р.); III з'їзду Українського товариства фізіологів рослин (2002 р.), XV з'їзду Товариства мікробіологів України ім. С. М. Виноградського (2017 р.); Міжнародних науково-практичних конференцій «Біологічна фіксація азоту» (2014 р.), «Подільські читання. Епоха природничих досліджень Поділля: історія, теорія, практика» (2018 р.), «Інтродукція рослин на Волино-Поділлі: наука, освіта, мистецтво формування ландшафту, виробництво» (2018 р.); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тернопільські біологічні читання – Ternopil bioscience» (2017, 2018 рр.) тощо.

С. В. Пида постійно підвищує свою кваліфікацію. У 2000 р. проходила стажування у відділі аделопатії Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, у 2004 р. – на кафедрі мікробіології, вірусології і імунології Тернопільської державної медичної академії ім. І. Я. Горбачевського (нині Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського), у 2014 р. – на кафедрі фізіології та екології рослин Львівського національного університету ім. Івана Франка, у 2019 р. – на кафедрі мікробіології, вірусології і імунології Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. Світлана Василівна у 2010 р. успішно пройшла навчання з курсів: «Методика створення електронних курсів в системі MOODLE» і «Технології дистанційного он-лайн навчання». У 2016 р. брала участь у семінарі-тренінгу «Розвиток цілісного мислення школярів у процесі вивчення біології». У 2018 р. – учасник соціального проекту «Створення біблійного саду ТНПУ імені Володимира Гнатюка». У 2019 р. – учасник тренінгу «Медіаграмотність у професійній діяльності педагога», участь у заході з підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ЗВО «Освітній десант. Перфоманс освітніх майстер-класів», учасник науково-методичного кластеру «Методики формування в учнів розуміння сучасних принципів наукової систематики та її значення для біологічних досліджень» тощо.

Пида С. В. понад 15 років працює викладачем Тернопільського обласного територіально-комунального відділення Малої академії наук (МАН) України, є куратором секції «Біологія». Розробила навчальну програму для поглибленого вивчення біології з членами МАН України та методичні рекомендації стосовно написання та оформлення учнівських науково-дослідницьких робіт. Бере участь у реалізації Державної цільової програми роботи з обдарованою молоддю, активно впроваджує сучасні методики навчання і виховання здібних учнів, сприяє творчому та

інтелектуальному розвитку майбутньої національної еліти в школі олімпійського резерву. За цей час її вихованці неодноразово ставали переможцями II і III етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, посідали призові місця на Всеукраїнському конкурсі юних раціоналізаторів та винахідників «Природа – людина – виробництво – екологія» (секція «Біологія»), Національному етапі конкурсу «Intel – Еко Україна» (2006, 2007, 2008 рр.) Міжнародного конкурсу науково-технічної творчості школярів Intel ISEF.

За активну роботу з обдарованими школярами та підготовку призерів III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України нагороджена грамотою Міністерства освіти і науки України (2006 р.), знаком «Відмінник освіти України» (2008 р.), подяками Міністерства освіти і науки України (2009 р.) та Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (2007 р., 2008 р., 2009 р., 2010 р., 2018 р.).

За вагомий внесок у підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів, впровадження сучасних технологій навчання і виховання студентської молоді та пошук і підтримку творчо обдарованої учнівської молоді Світлану Василівну Пиду обрано академіком Академії наук вищої школи України (2014 р.), нагороджено грамотами управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації (ТОДА) та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науково-інноваційні здобутки професора С. В. Пиди отримали високу оцінку: подяка управління освіти і науки ТОДА (2018 р.); Почесна грамота НАН України (2018 р.); подяки обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та управління освіти і науки ТОДА (2011 р.); грамота управління освіти і науки ТОДА (2010, 2018 рр.); грамота Тернопільського обласного комунального територіального відділення МАН України (2011 р.); подяки ТНПУ імені Володимира Гнатюка (1983, 1983, 1988, 1989, 1994, 1995, 1995, 1997, 2002, 2012, 2014 рр.); грамоти ТНПУ імені Володимира Гнатюка (2003, 2004, 2005, 2006, 2010, 2014, 2015, 2016, 2017, 2019 рр.).

Професор С. В. Пиди вважає себе щасливою людиною, оскільки мала найкращих учителів, мала і має можливість спілкуватися та працювати разом з відомими, талановитими вченими, істинними науковцями, колегами, друзями і просто щирими та доброзичливими людьми. Життєвий і творчий шлях Світлани Василівни – взірць відданості улюбленій справі, зразок людської гідності, добропорядності, високої душевної щедрості, оптимізму, вірності служінню Україні та науці. Нині вона у розквіті творчих сил, сповнена новаторських ідей та сподівань на майбутнє.

Гордістю Світлани Василівни є не лише її наукові та педагогічні здобутки, а й велика та міцна родина. Разом з чоловіком, Петром Юрійовичем, вони виховали двох чудових синів: Віктора (закінчив фармацевтичний факультет Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, нині – кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри фармакології з клінічною фармакологією Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського) і Василя (закінчив історичний факультет Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка й працює приватним підприємцем), трьох онуків: Матвія, Софію й Ігорчика.

С. В. Пиди користується заслуженим авторитетом і повагою серед науково-педагогічних працівників та студентів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. У науковому світі та сфері практичної діяльності її поважають за високу ерудицію й працездатність. Як завжди, вона повна енергії, нових ідей і планів щодо одного з найважливіших природних процесів – біологічної фіксації азоту.

Співробітники, студенти, учні та все наукове товариство України з приємністю приєднуються до чисельних привітань ювілярці та висловлюють побажання міцного здоров'я, творчого довголіття, оптимізму, наснаги до нових звершень і дій, духовного збагачення на многії і многії літа.

1. Барна М. М., Барна Л. С. Лемківська церква Вознесіння Господнього: монографія. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2019. 176 с.
2. Барна М. М., Барна Л. С. Розвиток ботанічної науки в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія.* 2010. № 1 (42). С. 3–25.
3. Барна М. М., Пида С. В., Барна Л. С. Кафедра ботаніки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: навчальні та наукові досягнення (до 75-річчя заснування). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Біологія.* 2015. № 1 (62). С. 5–23.
4. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 1962–2002 рр. / уклад.: Барна М. М. та ін.; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Видавничий відділ ТДПУ, 2002. 182 с.
5. Бутницький І. М., Векірчик К. М., Пида С. В., Конончук О. Б. Становлення і розвиток наукових досліджень з фізіології рослин в Тернопільському національному педагогічному університеті ім. Володимира Гнатюка. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія.* 2009. № 1–2 (39). С. 210–218.
6. Відділ кадрів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, спр. 444. 196 арк.
7. Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940–2010) / М. М. Барна та ін.; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 312 с.
8. Пида Світлана Василівна. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. URL: http://tnpu.edu.ua/faculty/himbio/pida-sv-tlana-vasil-vna.php?clear_cache=Y. (дата звернення: 10.09.2019).

References

1. Barna M. M., Barna L. S. Lemkivska tserkva Voznesinnia Hospodnoho: monohrafiia. Ternopil : TOV «Terno-hraf», 2019. 176 s. (in Ukrainian).
2. Barna M. M., Barna L. S. Rozvytok Botanichnoi Nauky V Ternopilskomu Natsionalnomu Pedahohichnomu Universyteti Imeni Volodymyra Hnatiuka. *Naukovi Zapysky Ternopilskoho Natsionalnoho Pedahohichnoho Universytetu Im. V. Hnatiuka. Ser. Biolohiia.* 2010. № 1 (42). S. 3-25. (in Ukrainian).
3. Barna M. M., Pyda S. V., Barna L. S. Kafedra botaniky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka: navchalni ta naukovi dosiahnennia (do 75-richchia zasnuvannia). *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriiia : Biolohiia.* 2015. № 1 (62). S. 5-23. (in Ukrainian).
4. Bibliohrafiia naukovykh i naukovo-metodychnykh prats vykladachiv khimiko-biolohichnoho fakultetu Ternopilskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka 1962–2002 rr. / uklad.: Barna M. M. ta in.; za red. M. M. Barny. Ternopil : Vydavnychiy viddil TDPU, 2002. 182 s. (in Ukrainian).
5. Butnytskyi I. M., Vekirchik K. M., Pyda S. V., Kononchuk O. B. Stanovlennia i rozvytok naukovykh doslidzhen z fiziolohii roslin v Ternopilskomu natsionalnomu pedahohichnomu universyteti im. Volodymyra Hnatiuka. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Biolohiia.* 2009. № 1-2 (39). S. 210-218. (in Ukrainian).
6. Viddil kadriv Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka, m. Ternopil, spr. 444. 196 ark. (in Ukrainian).
7. Narysy istorii khimiko-biolohichnoho fakultetu Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka (1940–2010) / M. M. Barna ta in.; za red. M. M. Barny. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2010. 312 s. (in Ukrainian).
8. Pyda Svitlana Vasyliyva. Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka. URL: http://tnpu.edu.ua/faculty/himbio/pida-sv-tlana-vasil-vna.php?clear_cache=Y. (data zvernennia: 10.09.2019). (in Ukrainian).

V. P. Patyka, I. P. Hryhoriuk, M. M. Barna, N. M. Drobyk, O. B. Kononchuk

Danylo Zabolotny Institute of Microbiology and Virology National Academy of Science of Ukraine, Kyiv

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

WITH DEDICATION TO HER VOCATION, WITH LOVE TO PEOPLE AND WITH KINDNESS
IN HER HEART (to the 60th anniversary of the academician ASHS, professor SVITLANA
VASYLIVNA PYDA)

July 7, 2019 marks the 60th anniversary of the renowned scientist in the field of plant physiology and microbiology, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine, Head of the Department of Botany and Zoology of the Ternopil National Pedagogical University and University

Svitlana Vasylivna was born in the village of Ishkiv, Koziv district, Ternopil region, to a family of teachers. She started schooling at the Ishkiv eight-year school and later Ternopil Secondary School #8, which she graduated with honours in 1976. In August 1977, she entered Ternopil Pedagogical Institute, Natural Sciences faculty. She graduated with honors in 1982 and got qualification of a teacher of chemistry and biology

Since July 1982, Svitlana Vasylivna's work has been associated with the Department of Botany (now the Department of Botany and Zoology of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University), where she became an assistant at the laboratory of plant physiology and biology.

As a laboratory assistant, S.V. Pyda commenced her first scientific studies concerned with nitrogen nutrition of legumes supervised by Professor, Head of the Symbiotic Nitrogenation Department of the Institute of Plant Physiology and Genetics of NAS of Ukraine Yukhym Polikarpovych Starchenko, candidates of biological sciences, professor of the Department of Botany of Ternopil Pedagogical Institute Vekirchuk Kuzma Mykolaiovych and associate professor Butnytskyi Ivan Mykolaiovych.

From 1989 to 1993 S.V. Pyda carried out scientific research at National Botanical Garden M.M. Hrishko NAS of Ukraine (Kyiv) supervised by professor, head of allelopathy department Holovko Erast Anatoliiovych. May 26, 1994 as a result of scientific research S.V. Pyda became a successful defense of a Ph.D. thesis for the degree of Candidate of Biological Sciences in the specialty 03.00.12 – plant physiology in the specialized scientific council of the Institute of Plant Physiology and Genetics of NAS of Ukraine entitled: «Allelopathic and symbiotic features of lupine at different levels of nitrogen nutrition».

During her postgraduate studies, in 1990 S. V. Pyda was transitioned to the position of Assistant Professor of the Department of Botany of Ternopil Pedagogical Institute, and after the defense of her Ph.D. thesis in January 1995 – to the post of Senior Lecturer, Associate Professor of Botany – on December 25, 1997. Pyda S.V. was given the academic title of Associate Professor of Botany.

Pyda S.V. managed to combine her teaching career with scientific research concerned with a wide range of questions of plant physiology, biochemistry and ecology, microbiology, agriculture. Her major research focuses on the biological fixation of molecular nitrogen by legumes, allelopathic and biochemical features of species of the genus Lupine and some floral-ornamental plants, problems of chemical interaction between plants in natural and artificial phytocenoses, microorganisms and agriculture.

Her 13-year-long scientific work found its expression in the manuscript of the doctoral dissertation, successfully defended on June 14, 2007 for the degree of Doctor of Agricultural Sciences in the specialized academic council of the Uman Agrarian University (now Uman National University of Horticulture) entitled: “Physiology of symbiosis of *Bradyrhizobium* sp. (Lupinus) – Lupinus L.: allelopathic analysis” specialty 03.00.12 – plant physiology.

On April 1, 2008, after a significant achievement in the scientific and pedagogical field, the decision of the Scientific Council of the Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University Pyda S.V. was appointed the professor of the Department of Botany. On January 20, 2011, by the decision of the Attestation Board of the Ministry of Education and Science, Pyda S.V. was awarded the academic title of Professor of Botany. Since November 26, 2014 prof. Pyda S.V. has

been the head of the Department of Botany and Zoology after the merging of the departments of Botany and Zoology.

Svitlana Vasylivna Pyda's legacy comprises 342 works, including 4 monographs, 7 utility model patents, over 30 scientific articles, 2 textbooks, 7 methodological tutorials, 1 bibliographic index, 2 e-courses etc.

Professor S.V. Pyda has been teaching at the University for many years the disciplines "Plant Physiology", "Microbiology with the Fundamentals of Virology", "Research Methods", "Nutrition and Productivity of Plants", "Mechanisms of Plant Productivity". She is also a teacher of Ternopil Oblast Territory -Municipal Branch of the Ministry of Education and Science of Ukraine, a member of the jury and head at the numerous competitions of city and all-Ukrainian importance, the head of the Ternopil branch of the Ukrainian Society of Plant Physiologists and Ternopil branch of the Society of microbiologists of Ukraine.

For a significant contribution to the teacher training courses, the introduction of modern technologies of education and upbringing of student youth and the support of gifted students, Svitlana Vasylivna Pyda was elected Academician of the Academy of Sciences of Higher School of Ukraine, awarded by Ternopil state administration, Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil Oblast Ecological and Naturalistic Center student youth, Ternopil Regional Communal Territorial Branch of the Academy of Sciences of Ukraine, NAS of Ukraine, Ministry of Education and Science, etc.

Svitlana Vasylivna considers herself a happy person because she had the best teachers – Yavonenko A.F., Vekirchuk K.M., Shusta I.V., Barna M.M., Butnytskyi I.M., Shymanska V.A., Kuzmovych L.G., Orchuk K.I., Talposha V.S., Grushka S.I., Yakovleva V.O., Yakovenko B.V., Kuratova T.S., colleagues and scholars such as Y. P. Starchenko, E.A. Golovko, V.P.Patyk, I.P. Grygoryuk, friends, and sincere and friendly people. She is a role model and we all appreciate her dignity, integrity, high spirits and loyalty to Ukraine and science.

Key words: Pyda Svitlana Vasylivna, teacher, scientist.

Надійшла 31.05.2019.